

Archiv obce Úšava

1882 – 1945 (1946)

Inventář

EL NAD č: 167

AP č.: 378

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního souboru.....	3
II. Vývoj a dějiny archivního souboru.....	8
III. Archivní charakteristika archivního souboru.....	9
IV. Stručný rozbor obsahu archivního souboru.....	10
V. Záznam o uspořádání archivního souboru a zpracování archivní pomůcky.....	10
Seznam použitých pramenů a literatury.....	11
Přílohy:	
Příloha č. 1 – Seznam použitých zkratk.....	12
Inventární seznam.....	13

Úvod

I. Vývoj původce archivního souboru

Organizaci místní samosprávy, převedením pravomocí do rukou obcí, předcházelo zrušení roboty a poddanství v roce 1848. Následoval zákon o provizorním zřízení obecním č. 170/1849 Ř. z. ze dne 17. března, který zrušil dosavadní pravomoc panských vrchnostenských úřadů ve správě venkovských obcí, kde vrchnost doposud zastupovali venkovští rychtáři a konšelé, pověřeni vykonáváním částečné a obecné samosprávy. Stále ještě omezené obecní pravomoci zaručily obcím alespoň základní práva, mezi něž patřila práva: svobodné volby zástupců, domovské, samostatně vyřizovat vlastní agendu, uveřejnit veřejně výsledky obecního hospodaření a zveřejnění jednání obecních zástupců. Jednalo se o zlomový počín, vyvolaný zejména tlakem na politickou situaci ve státě. Zprvu udílená samostatnost zemská přenesla se na úroveň krajskou, okresní a obecní. Přestože by se tak mohlo zdát, že majitelé dosavadních panství tím přišli o řadu výhod, opak je skutečností. Mohli snáze uplatnit svůj vliv především tam, kde jej potřebovali využít nejvíce. Postupně mohli získat kontrolu nad obcemi a později nad celými okresy.

Shora uváděná zákonná úprava, takzvané Stadionovo prozatímní obecní zřízení, vycházela z uvozovacího patentu a v něm uvedeného hesla, že základem svobodného státu je svobodná obec. Zákon jej zachovával tak, že hovořil o obcích místních, okresních a krajských. Skutečně platnými se však staly pouze předpisy o obcích místních.

Obce se staly nejnižším článkem místní samosprávy. Obvod těchto obcí se shodoval s katastrálním územím. Novým prvkem se stalo zavedení pravidla, že každé sídliště se muselo stát obcí či součástí obce nazývané osadou. Dřívější rozdíly mezi sídlišti různých stupňů byly zachovány pouze v názvoslovích těchto obcí, jako města, městyse čili městečka a vesnice či vsi. Každá obec náležela do určitého soudního a politického okresu a každá osoba musela patřit do evidence některé obce. Pokud některé z obcí nesplnily zákonné požadavky, mělo se přistoupit k jejich sloučení s jinou obcí, přestože by s tím dotčená obec nesouhlasila.

Stadionovo zřízení rozlišovalo dvojí působnost obce. Obec se měla starat především o svoje vlastní záležitosti, obecní zřízení tehdy hovořilo o přirozené působnosti obce. Ve své působnosti nemohla být obec omezována mimo zákonem uváděné případy. Jakýmsi protipólem přirozené působnosti obce se stala působnost přenesená. Tato působnost zahrnovala obstarávání určitých veřejných věcí, které obci nařizovala státní správa.

V každé obci se povinně zřídily dva orgány, obecní výbor a představenstvo. Obecní výbor volený na tři roky představoval kolegiální orgán a rozhodoval většinou hlasů. Disponoval však pouze usnášecí a dozorcí mocí, bez možnosti použít moc výkonnou. Užším orgánem, voleným právě z členů obecního výboru, se stalo obecní představenstvo. Skládalo se ze starosty a alespoň dvou radních. Nepředstavovalo ovšem kolegium, radní vytvářeli jen pomocný a zastupující orgán v době starostovy nepřítomnosti v úřadu, samotný starosta se stával výkonným orgánem, který prováděl usnesení obecního výboru.

Nad samosprávnými orgány se zavedla instituce dozoru a starosta mohl využívat práva prozatímního odložení výkonu rozhodnutí obecního výboru, pokud to odporovalo zákonům nebo mohla být způsobena škoda obci samotné. V roce 1850 došlo k rozšíření dozorcí moci a místním obcím přibyla policie. Nadřízený okresní úřad měl dohlížet na práci starosty v oboru

místní policie patřící do přirozené působnosti obce. V nutných případech pak uváděl věci do pořádku. Vláda mohla obci kdykoliv výkon místní policie odejmout a zabezpečit její činnost za pomoci vlastních orgánů.

Vlastní činnost obecní samosprávy začala v roce 1850, kdy byly aktivovány nově zřízené státní politické úřady. Došlo k územní reformě obcí a obecní samospráva se posléze stala skutečností.

K vydání dalšího obecního zřízení došlo v roce 1859, v platnost vstoupilo pouze ustanovení o domovském právu a navíc nastalo odstranění veřejnosti jednání orgánů obecní samosprávy. Po vydání Říjnového diplomu docházelo k postupnému odstranění zásahů do samosprávy. V roce 1861, po volbách do obecních orgánů, v nichž zvítězili ve většině měst v Čechách čeští zástupci, byla veřejnost jednání zavedena opět. Rok poté vstoupil v platnost rámcový říšský obecní zákoník jako výsledek jednání mezi vládou, snažící se dostat obce pod větší kontrolu, a mezi parlamentem. V roce 1863 bylo vydáno obecní zřízení a řád volební pro Slezsko, o rok později také pro Moravu a Čechy č. 7/1864 Z. z. Tato zřízení se vztahovala na všechny obce příslušné země s výjimkou statutárních měst. Každá nemovitost musela náležet do svazku některé obce. Samosprávné obce se mohly slučovat a rozlučovat a za určitých okolností měnit svoje hranice, o čemž však s konečnou platností rozhodovaly zemské sněmy.

Obecní zřízení rozlišovala dva druhy občanů do obce náležejících. Jednalo se o skupinu osob spojenou s obcí na základě jakéhosi hmotného svazku či o skupinu osob přespolečných. Je zřejmé, že prvně uváděná skupina disponovala všemi výhodami, které jí ze zákona příslušely, avšak nejdůležitějším právem bylo právo volební.

Voliči oprávnění k volbě volili na tříleté funkční období obecní výbor. Počet členů výboru se odvíjel podle zalidněnosti obce a v Čechách se pohyboval mezi osmi a 36 členy, na Moravě od sedmi do 30 členů. Obecní výbor volil ze svého středu obecní představenstvo, které se skládalo z obecního starosty a obecního radního. Počet členů obecního představenstva nesměl přesahovat třetinu členů obecního výboru, počet radních však nemohl klesnout pod dva. Obecnímu výboru se v této době občas říkalo obecní zastupitelstvo. Každý volitelný a řádně volený občan byl povinen volbu přijmout, výjimky z tohoto pravidla byly přesně stanoveny.

Obec, její činnost a veškerý život v ní tak v podstatě existoval v nezměněné podobě téměř do roku 1918, kdy se po vzniku nového, samostatného státu přijala zcela odlišná opatření pro obecní samosprávu.

Základním pravidlem pro chod obce po roce 1918 zůstal nadále předpoklad, že o obecních záležitostech může rozhodovat pouze osoba, která přispívá na udržování obecního hospodářství, avšak vyvstala potřeba řešit situaci s volebními řády. Na počátku roku 1919 tak vstoupila v platnost dvě zákonná nařízení, zákon č. 75/1919 Sb. o řádu volení v obcích a zákon č. 76/1919 Sb. o novele k obecnímu zřízení.

Volební řád představoval výsledek dohody občanských stran se sociální demokracií a přinášel značnou demokratizaci. Přiznával totiž všeobecné, rovné, tajné a přímé hlasovací právo při volbách do obcí všem osobám, které měly v obci alespoň tříměsíční trvalé bydliště, a které nebyly určitým způsobem diskvalifikovány a dosáhly věku 21 let. Pasivní volební právo se přiznalo osobám ve věku od 26 let a volený musel alespoň jeden rok v obci bydlet. Volilo se na základě kandidátních listin a podle zásad poměrného zastoupení. Volební období se prodloužilo na čtyři roky, v roce 1933 na šest let, aby se sjednotila délka volebních období

s ostatními samosprávami. Vznikly obecní finanční komise, v nichž jednu polovinu představovali zástupci zvolení obecním zastupitelstvem a druhou zástupci jmenovaní okresním úřadem. Jednalo se tak především o kontrolu ze strany státu, který si v obcích nepřál převahu socialistické většiny, která by mohla volně nakládat s obecními prostředky. Komise mohly kontrolovat veškeré obecní hospodaření a odvolávat se proti všem usnesením obecního zastupitelstva finanční povahy.

Zákonná novela obecních zřízení rozeznávala tyto řádné orgány obcí: obecní zastupitelstvo, obecní radu, starostu, případně jeho náměstky a komise.

Obecní zastupitelstvo nahradilo dřívější obecní výbor. Jeho zvolení se účastnili všichni voliči oprávnění k volbě a skládalo se z devíti až 60 členů podle počtu obyvatel v obci.

Ze svého středu volilo obecní zastupitelstvo obecní radu, která nastupovala na místo dřívějšího obecního představenstva. Skládala se ze starosty, jeho náměstka či náměstků a členů rady, radních. Počet všech těchto členů činil znovu jednu třetinu obecního zastupitelstva, proto se stanovil počet jeho členů na devět, aby rada byla nejméně tříčlenná. Plnila totiž také funkci obecního trestního senátu, a tento musel být nejméně tříčlenný, tvořil jej starosta a dva radní.

Došlo k jasnému vymezení významu obecní rady, totiž že obecní rada tvoří sbor, který se za předsednictví starosty usnází na všech věcech, jež podle zákona nebo podle zákonných nařízení nejsou vyhrazeny obecnímu zastupitelstvu. Toto ustanovení utvářelo z rady primární orgán obce.

Obecní zastupitelstvo volilo ze svého středu rovněž starostu a jeho náměstka, v obcích s počtem převyšujícím 24 členů zastupitelstva se volili náměstci dva. Volba starosty nemusela být potvrzena státem, zákon č. 122/1933 Sb. o změnách řádu voleb v obcích však stanovil, že volbu starosty schvaluje státní úřad. Pokud státní úřad volbu starosty a jeho náměstků nepotvrdil, pozbývala tato volba platnost a obecní zastupitelstvo bylo povinno uskutečnit volbu novou. Kdyby se však zastupitelstvo zdráhalo provést novou volbu, pozbývala by platnosti také volba členů obecního zastupitelstva. Politický úřad jmenoval do čela obce správní komisi a v příhodné době vypisoval novou volbu obecního zastupitelstva. Podle shora psaného je jasně viditelné, že těmito ustanoveními byla obecní samospráva značně okleštěná. Státní úřady nezavazoval žádný termín k vypsání nových voleb obecního zastupitelstva.

Právním obcí bylo zřizovat si poradní a přípravné sbory ve formě komisí.

Nejdůležitějším orgánem, v jehož rukách spočívala rozhodující moc, byla obecní rada. Její zasedání byla neveřejná a konala se poměrně často. Obecnímu zastupitelstvu byly vyhrazeny pouze některé věci, schvalovalo zejména obecní rozpočet, jeho schůze se měly konat alespoň jednou za dva měsíce a byly veřejné. K určitým funkcím starosty patřilo svolávání schůzí obecní rady a obecního zastupitelstva, zastupování obce navenek apod.

Mezi mimořádné orgány obce patřil vládní komisař nebo správní komise. Pokud zemský úřad rozpustil zastupitelstvo, bylo povinností příslušného okresního úřadu stanovit pro obec přechodný orgán (komisař, správní komise). Tento mimořádný orgán vedl správu obce do řádné volby a dosazení nově zvoleného zastupitelstva. Pravomoc přechodných orgánů zůstala omezena na běžné záležitosti a kromě toho směl provádět pouze neodkladné akty, jejichž prodlením by mohla obci vzniknout škoda.

V období německé okupace pohraničí v letech 1938 – 1945 se charakter veřejné správy výrazně odlišoval od předešlého. V odtržených pohraničních částech republiky vstoupil v

platnost říšskoněmecký systém a došlo k odstranění volitelnosti orgánů územní samosprávy. Na protektorátním území vznikly správní orgány řídicí se poněkud upravenou verzí týchž zákonů. V pohraničí převzala dočasně, do 20. října 1938, veškerou výkonnou moc armáda. Z jejího pověření vedli armádní zástupci veškeré existující správní orgány.

Nejdůležitějším obdobím ve vývoji sudetské správní organizace byla krátká doba od 21. října 1938 do 30. dubna 1939. Došlo k přijetí významných zákonných opatření a vybudování celé správní sítě. Vznikla tzv. Říšská župa sudetská (Reichsgau Sudetenland) a celé území se rozdělilo na venkovské a městské okresy (Landkreise a Stadtkreise). Ve venkovských okresech byly utvořeny úřady landrátů (Der Landrat) navazující na prvorepublikové okresní úřady. Došlo k faktické likvidaci územní samosprávy. Ve správě obcí se zavedl tzv. vůdcovský princip a správu obce tak zastával pouze starosta. Stálými zástupci starostů se stali přidělcenci (Beigeordnete). První přidělenec byl podle zákona prvním a stálým zástupcem starosty, zbývající přidělcenci byli stálými zástupci pouze ve svých pracovních oborech (sociální péče, policie, zdravotnictví, školství apod.), starosta však mohl vztáhnout každou z těchto záležitostí na sebe. Další obecní orgán představovali obecní radové obstarávající trvalý kontakt mezi obecní správou a ostatními obyvateli. Jednalo se o nejméně 12 a nejvíce 36 členů a zákon stanovil, ve kterých záležitostech se musí starosta s obecní radou poradit. Kromě obecních radů existovali ještě poradci, kteří vykonávali poradní činnost pro starostu a přidělcence v určitém správním oboru nebo jiné speciální otázce. K obecním orgánům patřila také porada obecních radů a poradců. Starosta je zval v přiměřené lhůtě k poradě a oznámil jim její důvod.

O zajištění vzájemné symbiózy mezi obecní správou a nacistickou stranou se staral zmocněnec NSDAP. Ze zákona požíval značného vlivu na správu obce, aby dohlédl na správnou interpretaci nacistických zájmů ve svěřené obci. Starosta a přidělcenci z povolání vykonávali svůj úřad 12 roků, pokud se jednalo o úřad čestný, krátka se doba na 6 roků.

Činnost obecních úřadů zanikla v roce 1945, kdy byly nahrazeny soustavou národních výborů. V pohraničí navazovaly na obecní úřady místní správní komise jmenované postupně v letech 1945 – 1946.

Pojmenování vsi, situované necelých 7 kilometrů jihovýchodně od Tachova, patrně vychází z osobního jména Úž a v původním tvaru Úžov mohl znamenat Úžův, ve smyslu dvůr či majetek. Nelze také vyloučit odvození od názvu nějakého vodního toku, kolem kterého se vyskytovalo větší množství hadů. K dalším českým názvům vsi patřily Oušava, Úšava, Ussau, Ussawa, k německým Aschow, Uschau, Uscha, zkomolené Urschaw a Urschau a dále pak latinské Ussowa, Wissowa, Ussthawa, Ussaw, Ussauia.

První písemná zmínka o Úšavě se vztahuje k roku 1353, kdy Oldřich Dresvic směnil úšavské zboží s královskou komorou a dostal za něj jiné jmění. Úšava se stala příslušenstvím města Tachova, což platilo ještě v roce 1368. Posléze byla ves převedena pod správu tachovského hradu a majitelé statku v Úšavě byli povinni vykonávat manskou službu právě k němu. Do roku 1415 získali ves a majetky v ní Rendlové z Úšavy, neboť v uvedeném roce je jako majitel úšavského zboží připomínán Jan řečený Rendl z Úšavy. Manská povinnost vůči tachovským pánům však příslušela držitelům Úšavy nadále. V období mezi lety 1415 – 1418 patřila ves jak zmíněnému Janovi tak Vilémovi, bratrům Rendlovým z Úšavy. Stejný přídomek (nikoliv ve smyslu majetkovém, ale pouze rodovém) používal také jejich další, proslulý příbuzný Martin Rendl z Úšavy. V souvislosti s Úšavou je rod Rendlů připomínán ještě v roce 1500, ovšem vzhledem k tomu, že rodový predikát „z Úšavy“ užívali všichni potomci původních držitelů vsi, nelze s jistotou určit, který z nich byl s úšavským zbožím

spojen skutečně. Do roku 1523 Rendlové o Úšavu přišli či jí prodali, neboť v tomtéž roce je jako její oprávněný vlastník připomínán příslušník rodu Majtalerů z Majtalu a Úšavy. V roce 1539 je v spojitosti s majetkem v Úšavě uváděno jméno Johanky Čabelické z Úšavy. Následně získali ves s příslušenstvím Perglarové z Perglasu, jmenovitě bratři Šebastián a Krystl Perglarové z Perglasu, jejichž jména, jako držitelů manství, se prvně písemně objevují v roce 1555. Později je v textech zmíněn jenom Šebastián, který navíc (po roce 1560) zakoupil další, nedaleký manský statek a ves Pořejov a následně vytvořil z obou vsí jeden celek. Zemřel v roce 1600 a Pořejov s Úšavou přešly na jeho synovce Jana Šebastiána Perglara z Perglasu. Za věrné služby císaři mu bylo v roce 1612 změněno manství v právo dědičné držby a současně zrušena manská povinnost vůči tachovskému hradu. Za účast Jana Šebastiána Perglara z Perglasu na stavovském povstání v letech 1618 – 1620 došlo ke konfiskaci všeho jeho jmění, které se ocitlo pod správou královské komory. Oba statky, Pořejov a Úšava, byly v roce 1625 prodány Jeronýmovi della Porta, který o ně však kvůli tíživě finanční situaci postupně přišel. V roce 1629 prodal Úšavu Veronice Kateřině Bryslové, provdané Alsterlové z Astfeldu a po jeho smrti získala tatáž majitelka také zbývající část majetku, tentokrát koupí od císařské komise. Potomek nové nabyvatelky, František Mikuláš z Astfeldu, prodal roku 1687 Pořejov a Úšavu hraběti Janovi Zikmundovi z Götzen, majiteli borského panství, který tím rozšířil své dosavadní dominium. Kvůli finančním neshodám byli majitelé Boru, páni z Götzen, přinuceni v roce 1712 nabídnout celé panství do dražby. Bor, Málkovice, Pořejov a Úšavu zakoupil Karel Jáchym Breda. Bezprostředně po předešlé koupí se však rozhodl části zadlužených statků zbavit a prodal Pořejov s Úšavou Františkovi Ignácovi z Wunschwitz. Již v roce 1728 odprodal tento vlastník oba statky Janovi Losymu z Losimthalu, který je natrvalo připojil k panství Tachov. Po smrti Adama Filipa Losyho z Losimthalu v roce 1781, posledního mužského příslušníka rodu, získali panství Tachov Windischgrätzové. K faktickému nabytí tohoto majetku však došlo teprve po roce 1785, neboť noví majitelé vedli dlouholetý spor s příbuzenskou větví Losyových. Po uzavření smlouvy s vdovou po Adamovi Filipovi, však nakonec Windischgrätzové uspěli a v jejich držení dosáhla ves Úšava konce patrimoniální správy v roce 1850.

Územní a správní kompetence obecní samosprávy v Úšavě se vztahovaly výhradně na obec samotnou.

Do roku 1862 patřila Úšava pod Krajský úřad v Chebu a od roku 1850 přešla obec pod nově zřízené Okresní hejtmanství v Tachově. Zároveň se vznikem politických okresů vznikly v roce 1850 také okresy soudní. Obec Úšava se stala součástí nově vzniklého soudního okresu Tachov (v něm obec zůstala až do roku 1945). Při další reorganizaci správy v roce 1855 byla sloučena politická a soudní správa a vznikl smíšený Okresní úřad Tachov, jehož součástí byla také Úšava. K definitivnímu rozdělení politické a soudní správy došlo v roce 1868, kdy bylo znovu obnoveno Okresní hejtmanství v Tachově. Po připojení okresu Tachov k německé „Třetí říši“ spravoval obec Landrát v Tachově.

V celém archívním souboru se nedochovaly prakticky žádné písemnosti, vhodné k rekonstrukci činnosti obecní samosprávy. Nedostatek informací o vývoji původce archívního souboru v této kapitole je zapříčiněn nedostačujícím množstvím relevantních údajů, které lze z dochovaných archiválií extrahovat. Následuje neúplný přehled obecních starostů.

představený obce/starosta	funkce od roku	funkce do roku
Georg Wurdack	?	?

představený obce/starosta	funkce od roku	funkce do roku
Josef Reb	?	?
Josef Güntner	1914	1919
Georg Schmutzer	1919	1931
Franz Kriegelsteiner	1931	1939
Georg Seitz	1939	1939
Josef Reb	1939	1940
Anton Stelzner	1940	1945

II. Vývoj a dějiny archivního souboru

Ze zápisu z odborné archivní dohlídky spisovny MNV Úšava z 1. října 1953, kterou provedla zástupkyně ONV Tachov pověřená výkonem archivní služby, vyplývá, že ke kontrole byly předloženy všechny písemnosti z období 1936 – 1950. Z materiálů vzniklých z činnosti německé samosprávy obce byly pro trvalou archivní úschovu vybrány pouze některé z dochovaných. Jednalo se o dva podací deníky s datací 1939 – 1940, protokol se zápisy elektrárenského družstva bez datace, doklad o jmenování starosty bez datace, trestní list a prohlášení „dokazující odpor proti nacistickému způsobu popularizace“ bez datace a seznam pozemnostních archů. V zápisu je dále uvedeno, že písemnosti (rozpočty 1936 – 1942, plány hospodaření 1939 – 1942, policejní přihlášky – 1945), u kterých nebylo prozatím rozhodnuto, zda budou vzaty do archivní péče, zůstaly uloženy stranou ve skříni. Další písemnosti, vyhodnocené jako nepotřebné, měly být vyřazeny do stoupy. Mimo jiné se v nich nacházely seznam německých hasičů – 1945, policejní přihlášky 1943 – 1944, příjmové a výdajové doklady 1943 a policejní odhlášky – 1945. Pro úplnost je potřeba dodat, že zápis byl vyhotoven značně chaoticky a nepřesně, přičemž registry jednotlivých písemností neodpovídaly skutečným názvům a časovým rozsahům.

V zápise o dohlídce spisovny MNV Úšava z 24. února 1955 lze objevit údaje o tom, že tehdejšímu okresnímu archiváři bylo sděleno, že německá pamětní kniha obce byla svěřena bývalému správci školy, který se odstěhoval na Rokycansko. Zda pamětní knihu předal svému nástupci, nebylo možno prokázat, neboť tento se již v obci také nenacházel. Ve spisovně se mu však podařilo nalézt německé trestní listy, které převezl s sebou do okresního archivu.

Dne 28. února 1955 odeslal okresní archivář dopis bývalému správci školy s dotazem týkajícím se informací o německé pamětní knize obce Úšava. Jako odpověď obdržel od adresáta dopis (1. března 1955), který v něm uvedl, že v budově bývalé obecní školy našel pouze německou školní kroniku, kterou předal svému nástupci, řediteli národní školy ve Starém Sedlišti.

V dopise 24. dubna 1955, adresovaném bývalému řediteli školy ve Starém Sedlišti, se okresní archivář dotazoval opět na německou pamětní knihu obce a rovněž na „zámeckou kroniku“ ve Starém Sedlišti. V odpovědi z 30. května 1955 mu tázaný napsal, že žádné písemnosti fyzicky nepřevzal, a že si nemůže vybavit, co všechno se v inventáři školy nacházelo. Dále uvedl, že vše předal dalšímu, nově ustavenému správci budovy. Navíc se podívoval nad tím, jak by mohla souviset obecní pamětní kniha se školou. Dodal, že o budovu zámku se staral výhradně národní správce, který do objektu vpouštěl pouze své

nadřizené, neboť se v něm nacházely cenné předměty. Vše se patrně odehrávalo bez vědomí členů Místní správní komise ve Starém Sedlišti.

Ze zápisu o dohlídce spisovny MNV Úšava z 2. února 1959 je zřejmé, že okresní archivář se spolehl pouze na tvrzení tajemníka MNV Úšava, že ve spisovně se nenalézají žádné písemnosti vzniklé z činnosti německé samosprávy obce (odkazoval na materiály uložené v roce 1953 do skříně v úřadovně MNV). Tajemník zároveň přislíbil, že v případě nálezu těchto písemností na půdě budovy MNV Úšava vše neprodleně odešle do tehdejšího okresního archivu.

V evidenčním listu JAF pro archivní soubor Archiv obce Úšava, zavedeném k 1. říjnu 1958, je zapsáno, že tento archivní soubor obsahoval 3 úřední knihy s datací 1939 – 1940 a 1 kartón s datací 1929 – 1940. V rubrice „Tematický popis archivního souboru“ se objevuje údaj o trestních listech, protokolu elektrárenského družstva, podacím deníku, seznamu pozemnostních archů a rozpočtech obce. Tento archivní materiál byl do tehdejšího archivu převzat 24. února 1955 pod číslem přírůstku 69. V pozdějším období došlo ke korekci počtu evidenčních jednotek. Počet úředních knih byl snížen na dvě a navíc přibyl 1 kartón s datací 1918 – 1919.

Při revizi archivního souboru AO Úšava 9. dubna 2001 se podařilo dohledat katastrální mapu obce.

V průběhu 20. let 20. století používala obec jednoduché podací razítko (viz Razítko a), které však nebylo otištěno na všechny spisy důsledně. Pokud se tak skutečně stalo, bylo většinou vyplněno (viz Razítko b). Vše napovídá tomu, že spisy nebyly řazeny tematicky, nýbrž pouze chronologicky v rámci jednoho kalendářního roku.

Razítko a)

Eingelangt am _____ Zl: __
Gemeindeamt Uschau

Razítko b)

Eingelangt am 3. 11. 1924 Zl: 485
Gemeindeamt Uschau

III. Archivní charakteristika archivního souboru

Při pořádacích pracích v archivním souboru AO Úšava došlo ke korekci jeho celkového časového rozsahu a ke správnému určení počtu evidenčních jednotek, zejména úředních knih, které byly původně uloženy v kartónu.

Materiál archivního souboru AO Úšava pochází z let 1882 – 1945 (1946). Jedná se o 10 úředních knih, 1 podací protokol, 1 kartón a 1 mapu o celkové metrži 0,20 bm.

Vzhledem k umístění obce v oblasti s převažujícím německým obyvatelstvem je v dochovaných archiváliích užíván německý jazyk.

Archivní soubor byl uspořádán podle metodického návodu pro pořádání archivních souborů obcí.

V archivním souboru se nalézají archiválie II. kategorie.

Fyzický stav materiálu je dobrý.

Při pořádacích pracích v archivním souboru AO Úšava z něj nebyly vyřazeny žádné multiplikáty a písemnosti nearchivní povahy.

V archivním souboru byly ponechány kniha inv. č. 1 a se zápisy, respektive aktový materiál inv. č. 7, elektrárenské společnosti, jejíž zřizovatelem a vlastníkem byla obec, přičemž tento „subjekt“ nevystupoval nikdy samostatně.

Do knihy inv. č. 2 byl v roce 1946 proveden doplňující záznam, aniž by chronologicky navazoval na předešlé, proto se zpracovatel přiklonil uvést do této evidenční jednotky tento časový údaj jako posteriorum. Doplnění několika záznamů provedla česká správa obce s odkazem na vložené trestní listy.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního souboru

S ohledem na skutečnost, že struktura materiálu dochovaného v archivním souboru AO Úšava nedovoluje podrobné studium obecních dějin, případný badatelský zájem je potřeba soustředit zejména na podpůrné informační zdroje v podobě regionální literatury. Jistým způsobem významné mohou být složky inv. č. 1 a 7, které se týkají elektrárenské společnosti založené v obci.

V. Záznam o uspořádání archivního souboru a zpracování archivní pomůcky

Archivní soubor uspořádal a pomůcku sestavil Miroslav Vetrák v říjnu 2009 ve Státním okresním archivu Tachov.

V Tachově, 10. května 2010

Miroslav Vetrák

Seznam použitých pramenů a literatury

I. Prameny

- Adressbuch und Führer für den politischen Bezirk Tachau und Umgebung.* Tachau : Verfasser Karl Hlawaty : Schriftleiter in Pilsen, [1914]
- Adressbuch für den politischen Bezirk Tachau.* Tachau : Herausgegeben von Richard Mayer in Neuzedlisch, [1925]
- Anschriftenbuch für den Gerichtsbezirk Tachau.* Tachau : Herausgeber Franz Walter, 1938
- Ortsbuch für den Reichsgau Sudetenland.* Haida : Verlagsanstalt Albert & Hanselik, s. d.
- Reichsgesetz und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich,* 1849
- Reichsgesetz und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich,* 1864
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého,* 1919
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého,* 1933
- Státní oblastní archiv Plzeň : Průvodce po archivních fondech. Svazek 3.* Praha : Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1976
- Übersicht der in Folge a. h. Gutschliessung vom 26. Juni 1849 genehmigten provisorischen Gerichtseintheilung des Kronlandes Böhmen,* 1849

II. Literatura

- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích : od počátků státu po současnost.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.
- MARTÍNEK, Zdeněk. Archiv obce : Příspěvek k vymezení a charakteristice archivního fondu, *Archivní časopis : zvláštní příloha.* 1999, roč. 49.
- PROFOUS, Antonín – SVOBODA, Jan. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, původní význam a změny.* Díl IV. S – Ž, Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1957.
- PROCHÁZKA, Zdeněk – ÚLOVEC, Jiří. *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov 3.* Tachov : Okresní muzeum v Tachově, 1991.
- SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník království českého.* Praha : Nakladatelství ARGO, 1998.
- SCHMIDT, Josef. *Heimatatlas des ehemaligen politischen Bezirkes Tachau – Pfraumberg.* Geretsried : Heimatkundlicher Arbeitskreis der Tachauer in Geretsried und Ehrenheimatkreisbetreuer StR., 1973.
- SCHUSTER, Franz. *Tachau – Pfraumberger Heimat.* Ulm/D : Gerhard Hess Verlag, 2000.

Příloha č. 1 – Seznam použitých zkratk

AO	archiv obce
EL	evidenční list
EL JAF	evidenční list Jednotného archivního fondu
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
evíd.	evidenční
inv. č.	inventární číslo
JAF	jednotný archivní fond
MNV	místní národní výbor
NAD	národní archivní dědictví
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Nacionálněsocialistická německá strana dělnická)
ONV	okresní národní výbor
Ř. z.	Říšský zákoník
Sb.	Sbírka
s. d.	sine dato (bez datace)
SOkA	státní okresní archiv
Z. z.	Zemský zákoník

Inventární seznam

Obecní úřad 1850 – 1945**Knihy****Knihy správy obecního majetku**

1	Kniha zápisů ze zasedání elektrárenské společnosti	1927 – 1944	K 1
---	--	-------------	-----

Evidenční knihy agendy bezpečnosti a veřejného pořádku

2	Trestní protokol	1882 – 1944 (1946)	K 2
---	------------------	--------------------	-----

Knihy evidence ve věcech spolupůsobení ve státních záležitostech

3	Parcelní protokol	1931	K 3
---	-------------------	------	-----

4	Seznam pozemnostních archů	1929	K 4
---	----------------------------	------	-----

Spisový materiál**Registraturní pomůcky**

5	Podací protokol	1939 – 1940	R 1
---	-----------------	-------------	-----

Spisy**Obec a její správa**

6	Jmenovací listina pro starostu obce	1939	N 1
---	-------------------------------------	------	-----

Správa obecního majetku

7	Stanovy elektrárenské společnosti, upsaný obchodní podíl, převod pozemků ve prospěch společnosti	1928 – 1935	N 1
---	--	-------------	-----

8	Obecní rozpočty	1932 – 1943	N 1
---	-----------------	-------------	-----

Péče o bezpečnost a veřejný pořádek

9	Policejní přihlášky a odhlášky	1939 – 1945	N 1
---	--------------------------------	-------------	-----

10	Trestní listy	1923 – 1944	N 1
----	---------------	-------------	-----

11	Výpisy z trestního rejstříku	1924 – 1942	N 1
----	------------------------------	-------------	-----

12	Žádosti týkající se výpisů z trestní evidence	1924 – 1944	N 1
----	---	-------------	-----

Spolupůsobení ve státních záležitostech

13	Nález o vyměření taxy vojenské	1890	N 1
----	--------------------------------	------	-----

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jednotka
Účetní materiál			
Účetní knihy			
14	Kniha příjmů a výdajů	1939 – 1940	K 5
15	Kniha příjmů	1942 – 1943	K 6
16	Kniha výdajů	1942 – 1943	K 7
17	Hlavní kniha obecní pokladny	1944 – 1945	K 8
18	Kniha pro vyúčtování obecního rozpočtu	1942 – 1943	K 9
19	Daňová a výdajová kniha	1942 – 1943	K 10
Ostatní materiál			
20	Katastrální mapa obce Úšava pro potřebu soudní a berní reprodukce podle stavu z roku 1929, Reprodukční ústav ministerstva financí, 1 : 2880, litografie, kolorováno, ručně vepsané značky barevnou tužkou, papír podlepený kartónem, listy částečně navzájem spojeny reznou lepící páskou, celkem 19 listů (1 list – 1 kus, dvoulist – 5 kusů, čtyřlist – 2 kusy), 32,5 x 26 cm	1929	M 1

Název archivní pomůcky (archivního souboru):	Archiv obce Úšava
Značka archivního souboru:	AO Úšava
Časový rozsah:	1882 – 1945 (1946)
Počet evidenčních jednotek:	13 (10 úředních knih, 1 podací protokol, 1 kartón, 1 mapa)
Počet inventárních jednotek:	20
Rozsah v bm:	0,20
Stav ke dni:	10. května 2010
Zpracovatel archivního souboru:	Miroslav Vetrák
Zpracovatel archivní pomůcky:	Miroslav Vetrák
Počet stran:	16
Počet exemplářů:	5
Pomůcku schválil:	Mgr. Jan Edl dne 10. 05. 2010 čj. SOAP/090-0308/2010